

ДЕРЖАВНА
ЕТНОПОЛІТИКА
ПОЛЬЩІ ТА
ПИТАННЯ
ЗБЕРЕЖЕННЯ
САМОБУТНОСТІ
УКРАЇНСЬКОЇ
МЕНШИНИ.
1989-1998 РР.

Проблема міжнаціональних взаємин, а точніше – ставлення до національних меншин з боку польської громадськості і правлячих кіл була і залишається, очевидно, поряд з економічною, чи не найважливішою і найважчою для вирішення. Цілком зрозуміло, що найскладнішою і найзаплутанішою є проблема української меншини, яка становить найважливішу інтегральну частину усіх меншин в розумінні демографічному, господарському, політичному та культурному¹.

Політика Уряду Польщі щодо національних меншин з кінця 80-их років ґрунтується на концепції Польщі як поліетнічної держави і переживає процес формування системи відповідних органів влади та вироблення механізму розв'язання етнопроблем.

КИРИЛИЧ В.П.,
здобувач

*Інститут міжнародних
відносин
Київського національного
університету
імені Тараса Шевченка*

З початком осені 1989 року урядом Польщі внесено корективи до повноважень державних органів влади щодо етнічних меншин шляхом передачі цього блоку функцій від Міністерства внутрішніх справ Міністерству культури і мистецтв. На початковому етапі проблематика етнічних

меншин слугувала предметом функціонального призначення одного з представників Департаменту культурної діяльності, а згодом в межах цього ж Департаменту утворено об'єднання з питань етнічних меншин у складі 5-ти осіб. Призначення згаданої інституції полягало в обслуговуванні діяльності новоствореної Комісії етнічних меншин, як дорадчого органу Ради Міністрів, та розв'язанні поточних питань, що входять до компетенції Комісії.

З 1992 року при Міністерстві культури і мистецтв утворено Бюро з питань етнічних меншин зі статусом Департаменту, а відтак відповідно до розпорядження Ради Міністрів від 18.04.1995 року сферу компетенції Бюро скеровано в ділянку культурно-інформаційної діяльності, що передбачала:

- надання допомоги громадським організаціям в збереженні та розвитку традицій і культури національних меншин;
- підтримка в проведенні культурних заходів, організованих товариствами та об'єднаннями меншин;
- збір та опрацювання матеріалів, що визначають стандарти в сфері охорони культурної спадщини національних меншин;
- співпраця з товариствами та об'єднаннями в справі культурного просвітництва дітей та молоді;
- експертиза проектів нормативних актів з проблем культури національних меншин та подання висновків у зв'язку з цим Міністерству закордонних справ;
- співпраця з Комісією народних та етнічних меншин Сейму Республіки Польща в опрацюванні та реалізації проектів з питань, що мають важливе значення для збереження і розвитку культури національних меншин;
- підтримка та популяризація в польському суспільстві проблематики української меншості².

На зламі 1997 року Бюро з питань культури етнічних меншин розпочало підготовчу діяльність з видання "Бюлетня" з метою поширення інформації про справи національних меншостей в Польщі з особливим наголосом на проблемах культурної та видавничої діяльності.

Згодом уряд Республіки Польща утворює міжвідомчий комітет з питань етнічних меншин, до складу якого увійшли представники багатьох державних відомств: Міністерства внутрішніх справ та Адміністрації, Міністерства культури і мистецтв, Міністерства освіти, Міністерства юстиції, Міністерства закордонних справ, Ради охорони пам'яті боротьби і страждань та Головного статистичного відомства³.

Головним координатором з розв'язання проблем етнічних меншин виступає Міністерство внутрішніх справ та Адміністрації, Департамент громадських справ якого намагається вирішувати питання,

пов'язані зі Статутною діяльністю національних меншин, виступати в ролі посередника при розв'язанні суперечок та конфліктів і визначати механізм їх урегулювання.

Міністерство закордонних справ є представником державної політики з питань національних меншостей в зовнішніх контактах з Європейськими інституціями, що займаються подібним колом питань, та виступає із законодавчою ініціативою з цієї проблематики⁴.

Міністерство освіти та підпорядковані йому структурні підрозділи реалізують проекти, пов'язані із задоволенням освітніх потреб національних меншин. Проблемами національних меншин займається також і Сейм, при якому з 1989 року діє Комісія народних та етнічних меншин, до складу котрої входять депутати – представники національних меншин. Однак, на поточний момент значна частина політичних сил "правиці" (надто AWS)* доволі негативно ставиться до проблем, пов'язаних з національними меншинами в Республіці Польща. Результатом цієї позиції зазначених політичних сил є практичне загальмування в Сеймі роботи над Законом про національні меншини⁵. На думку посла Сейму, чільного представника української громади Мирослава Чеха, є великий сумнів щодо можливостей схвалення проекту Закону про національні меншини діючим складом Сейму. До всього кола проблем додається ще й факт керівництва підкомісією, яка розглядає це питання, послом Г.Сікорською (AWS), котра вже на початку роботи над законопроектом заявила свій протест з цього приводу⁶.

Крім того, залишається проблемою схвалення Сеймом Європейської конвенції про охорону прав національних меншин з долученням до неї Декларації як інтерпретаційного документу. Польський Сейм щодо цього питання проявляє неоднотайність: в намірі підтримати Конвенцію перебувають такі політичні сили як UW* та SLD*; протилежну позицію займають AWS та PSL*. Така поведінка цих сил може бути формою політичного тиску на урядові структури з метою модифікації їх зовнішньої політики⁷.

Варто зазначити, що в рамках AWS простежується полярність поглядів з цієї проблеми, оскільки значна частина представників згаданої політичної сили намагається звузити значимість положень Конвенції шляхом прийняття додаткового закону – декларації.

Другий блок питань щодо національних меншин у Польщі – це проблема реприватизаційного закону. Українська громадськість перейнята ставленням Закону до декретів від 1947-1949 років, якими вилучено власність депортованих українців у рамках акції "Вісла".

Конгрес українців в Польщі, що відбувся на початку квітня 1997 року, заявив уряду Польщі про необхідність повернення майна

польським громадянам української національності, покривдженим акцією "Вісла", та встановлення їм комбатантських прав⁸. Насправді українська громада апелює до уряду Польщі не стільки з питань реприватизації, а скоріше – про моральну сатисфакцію. Постулат про повернення маєтку необхідно розглядати в контексті прав людини та прав національних меншин.

Розглядаючи позицію політичних сил Сейму з цієї проблеми, необхідно підкреслити супротив політиків від SLD та PSL щодо задоволення реприватизаційних вимог української меншини. За аргументи протесту правлять побоювання, що у разі схвалення цього Закону постане необхідність повернення вже в 2001 році втраченого власниками майна. За оцінками політиків загальна сума компенсації колишнім власникам дорівнює близько 200 млрд. злотих, що стане великим тягарем для державного бюджету⁹.

Наступною справою для українців в Польщі є проблема українських в'язнів Явожна. Перші кроки в цій справі видавалися оптимістичними, проте гальмом подальшого їх розв'язання стало рішення спеціальної Комісії, що вимагає проведення розслідування, спрямованого на виявлення факту причетності в'язнів Явожна до ОУН-УПА, а отже, – до злочинів проти польського населення. Спроба Сейму прийняти Закон про колишніх в'язнів Явожна завершилася безуспішно у зв'язку з протестом послів від SLD та великої частини AWS та PSL, які останнім часом займають радикальну антиукраїнську позицію.

Окрім політичних питань, що потребують розв'язання на рівні владних інституцій Польщі, Об'єднання лемків порушило проблему повернення лісових масивів. Загалом даний постулат з точки зору технології вирішення є надто складним, хоч з юридичного боку – цілком ймовірний.

Отже, аналіз політики уряду Польщі щодо національних меншин засвідчує його обтяженість колом проблем у справі діалогу з національними меншинами. До головних необхідно зарахувати:

- відсутність Закону про національні меншини, який гарантував би їхні права;
- зволікання зі схваленням Сеймом Європейської конвенції про охорону прав національних меншин;
- слабка обізнаність органів державної влади, особливо регіональних, з нормами міжнародного права в частині охорони прав національних меншин;
- брак системного підходу в плануванні та координації політики урядових інституцій щодо національних меншин, що приводить до запізнілої реакції на їхні проблеми;
- інертність у розв'язанні проблем, пов'язаних з демонтажем сакральних

об'єктів, що становлять історико-архітектурну спадщину даної меншості (маємо на увазі демонтаж історичної бані греко-католицької церкви св.Івана Хрестителя в Перемишлі – В.К.).

Зазначений комплекс проблем зумовлює магістральну з них – необхідність вироблення політики уряду Польщі щодо захисту політико-правових, соціально-економічних та освітньо-культурних прав національних меншин.

Все ж при узагальненні викладених думок можемо констатувати, що за нинішніх умов уряд Польщі розглядає національні меншини як рівноправні частини польського суспільства, що становлять подекуди активні громадські групи тиску; охороняє їх права з метою підтримки самобутності та вибудовує модель багатонаціональної європейської держави.

ПОСИЛАННЯ.

- ¹ Макар Ю. Українська проблема в засобах масової інформації міжвоєнної Польщі // Питання історії нового та новітнього часу. – Збірник наукових статей. – Вип.6. – Чернівці, 1999. – С.60.
- ² Wnuk-Nazarowa Joanna. Mniejszosci narodowe w Polsce // Nietolerancja – Rasizm – Ksenofobia. Biuletyn 1/99. – Warszawa, 1999. – S.56.
- ³ Там само. – С. 58.
- ⁴ Там само. – С. 59.
- ⁵ Berdychowska B. Mniejszosc ukrainska // Mniejszosci narodowe w Polsce. – Warszawa, 1998. – S.12.
- ⁶ Наше слово. – 2000. – 9 січня. – С.2.
- ⁷ Наше слово. – 2000. – 9 січня. – С. 3.
- ⁸ Кнап Л. Польща: акція "Вісла" // Пороги. – 1997. – Ч.2. – С.25.
- ⁹ Там само. – С. 26.